

Notiser

Otillåtna preciseringar

Den mest populära teorin om vaghet är *supervaluationismen*. Den säger att satser som innehåller vaga termer är sanna om och endast om de är sanna under alla "tillåtna preciseringar" av de vaga termerna. De är falska om och endast om de är falska under alla sådana preciseringar. Om de är sanna under vissa tillåtna preciseringar men falska under andra så är de varken sanna eller falska.

Anta till exempel att Jonas är 181 centimeter lång och att det därmed är gränfall huruvida han räknas som lång. Enligt teorin är detta för att termen "är lång" har flera olika tillåtna preciseringar: enligt vissa av dem måste man vara minst 182 centimeter lång för att räknas som lång men enligt andra räcker det att man är minst 180 centimeter. Satsen "Jonas är lång" är därmed sann under vissa tillåtna preciseringar men falsk under andra och således varken sann eller falsk enligt teorin.

Men om satsen "Jonas är lång" inte är sann (som teorin säger), hur kan en precisering som räknar satsen som sann vara tillåten? En sådan precisering säger ju något falskt om satsens sanningsvärde och borde därmed betraktas som otillåten. Och på samma sätt: om satsen "Jonas är lång" inte är falsk (som teorin också säger), hur kan en precisering som räknar satsen som falsk vara tillåten? Även en sådan precisering säger ju något falskt om satsens sanningsvärde och borde betraktas som otillåten.

Så kanske är alla preciseringar av vaga termer otillåtna. De säger att vaga termer har precisa innebörder trots att de i själva verket inte har det. I så fall medför teorin att alla satser som innehåller vaga termer är både sanna och falska. Det vore ett överraskande resultat.

Nyttomoral

Nationalencyklopedin säger följande i sin artikel om nytta: "Inom moralfilosofin är nytta en handlings förmåga att tillgodose preferenser eller att öka kännande varelsers välbefinnande och/eller minska deras lidande." Detta verkar också överensstämma någorlunda med hur ordet "nytta" används i allmänt språkbruk.

Vad är det i så fall som utilitarister säger när de instruerar oss att maximera nyttan? Det verkar handla om att maximera handlingars förmåga att ha ovannämnda effekter på exempelvis vårt välbefinnande. Men det är väl avsevärt rimligare att det vi bör maximera är själva välbefinnandet. Välbefinnande är en rimlig kandidat till att vara värdefullt i sig självt, medan handlingars förmåga att frambringa det bara tycks vara en fråga om instrumentellt värde. Om det vi bör maximera är själva förmågan, är det således instrumentellt värde som bör maximeras. Det kan inte vara en hållbar idé. Inte undra på att utilitarismen är impopulär.

Eller antar utilitarister att nytta snarare är det som handlingar helst ska ha förmågan att frambringa – det vill säga själva välbefinnandet? Nyttan med en handling är det välbefinnande som handlingen har förmågan att leda till. I så fall har *Nationalencyklopedin* misstagit sig. Eller så är utilitarismen inte en del av moralfilosofin.

Källkritik 2

Regeringen har nyligen återkallat en promemoria om svensk barn- och ungdomsvård (*Dagens Nyheter* 19/3). Anledningen är att promemorian tycks hänvisa till dokument och rapporter som inte finns, på det sätt som är karaktäristiskt för text som genererats av AI-verktyg. Redaktionen påminner därför om att alla texter som publicerats i *Filosofisk tidskrift* också finns. (Närmare bestämt finns de på tidskriftens hemsida, där de kan läsas gratis utan inloggning.)

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Karl Bergman* är forskare i teoretisk filosofi vid Pompeu Fabra-universitetet, *Lars Bergström* är professor emeritus i praktisk filosofi vid Stockholms universitet, *Thomas Hartvigsson* är forskare i praktisk filosofi vid Göteborgs universitet, *Olle Lövgren* är doktorand i filosofi vid Johns Hopkins-universitetet, *Ingmar Persson* är professor emeritus i praktisk filosofi vid Göteborgs universitet, *Olle Torpman* är docent i praktisk filosofi och forskare i klimatetik vid Institutet för framtidsstudier.